

שיחה עם דני גוטוויין

מחזיק מעמד

ממנחיל תרבות לספק סחורה

יורם הרפז

צילומים: רפי קוץ

”כמו שצורתו החיצונית של זבוב נשאת שלמה לאחר שהומת על-ידי צרעה, כך מערכת החינוך שומרת על חזות חיצונית ציבורית גם אחרי שמהותה הופרטה”. פרופ' דני גוטווין על מעמדם המידרדר של המורים ומערכת החינוך

ככלל. המצב שבו הם נתונים ככלל, כלומר מצב השוק, נראה להם מצב טבעי. כשבית-הספר הופך לשוק, או במסגרת כלליו ניתן להציע יתרונות למורים בודדים, הנחשבים על-פי קריטריונים כלשהם למורים 'טובים', אך כללי השוק פוגעים בהכרח ברוב המכריע של המורים. הדרך היחידה לשפר את מעמד המורה היא לצאת מהמגרש של השוק. כלומר, המורים אינם צריכים להתור לשיפור מצבם בתוך הפרדיגמה וכללי המשחק של השוק – מה שאינו יכול להצליח – אלא לשנות אותם.”
פרדיגמת השוק משתלמת אפוא לא רק על תנאי העסקתם של המורים, אלא גם על תודעתם.

”נכון. משטר ההפרטה מפרק את המכלול החברתי והופך את בני-אדם לאטומים בודדים. כל אטום כזה נלחם על המלקוח הפרטי שלו כנגד האטומים האחרים. המורים בבת-יהספר, כמו המרצים באוניברסיטאות או הרופאים והאחיות בבתי-החולים, נופלים אל המלכודת הזאת, המנסלת את הרוב בחסות הפיתוי של יתרונות ליחידים, וכל יחיד חושב שהוא היחיד שיזכה. במערכת ממוסחרת, כמו זו שמערכת החינוך הופכת לה בהדרגה,

תונים וניתוחים שונים מלמדים שמעמד המורה הולך ומידרדר. יש הרעה מתמשכת במשכורתו של המורה, בתנאי עבודתו ובדימוי המקצועי העצמי והציבורי שלו. האם תוכל להתייחס לתהליך בהקשר כלכלי-חברתי מתאים?
”בתמצית העניין הוא זה: כחלק ממהפכת ההפרטה, השתלטו עקרונות השוק גם על מערכת החינוך. ככל שהחינוך הופך משירות חברתי לסחורה בשוק, המורה הופך ממי שמנחיל תרבות וערכים ומייצג אותם לסוחר, והתלמיד והוריו ללקוחות. ובשוק כמו בשוק – הלקוח תמיד צודק. בסופו של התהליך הזה המורה עצמו הופך מסוחר לסחורה, תהליך שמיטרו היה אחד מיעדיה של ועדת דברת. והסוף הזה כבר החל. לא מעט מורים מועסקים כיום באמצעות חברות כוח-אדם בתנאים של עובדי קבלן.”

אפשר לעצור את התהליך הזה?
”אפשר וצריך, אם רוצים לשקם את מעמד המורה. לשם כך צריך לעשות שני דברים: לזהות את המצב ולשנות את כללי המשחק. המורים חשים שמעמדם מידרדר כיחידים, אך סיבת ההידרדרות טמונה במצבם

עד כדי כך?!

"תראה... מה בעצם קורה? הקיצוצים אינם מאפשרים למערכת החינוך, כמו למערכות ציבוריות אחרות, לתפקד. כדי לתפקד על המנהלים ברמות השונות להתחיל לחשוב באופן עסקי. מנהלי בתי-ספר, לדוגמה, מדברים היום על מיתוג, שיווק ומיצוב. הם לא יודעים ולא צריכים לדעת לעשות את זה. הם יודעים להנגד וללמד את הדרור הצעיר, אך הם עוסקים פחות ופחות בחינוך ויותר ביזמות עסקית, שאינה מקצועם; לכן גוברים הקולות להחליפם באנשי עסקים. הקיצוצים, אני רוצה להדגיש, אינם כורח תקציבי; הם שיטה פוליטית. ההיגיון שלהם אינו היגיון כלכלי של 'אין כסף', אלא היגיון פוליטי של הפרטה. הקיצוץ גורם לכך ששירותים כמו חינוך ובריאות הופכים לדלים ובלתי יעילים, דבר שמגביר את תביעתן של השכבות בעלות היכולת להפריט אותם."

ההיגיון ההפריטה מחלחל אפוא לכל הרמות, ומשתלט על הגיונות אחרים שיכולים לנטרל אותו.

"כן, הוא מחלחל לכל הרמות. למשל לתפישת הידע: על-פי ההיגיון הצרכני, הידע הוא מצבור מוצרים המועמדים לרכישה. אם הידע הוא כזה, אז המורה, מתווך הידע, הוא מיותר, שכן ניתן למצוא ידע 'בחנים' באינטרנט. אך ידע אינו אוסף של פרטים; ידע הוא מכלול שעיקרו בזיקות בין פרטים, ועיקרה של רכישת הידע היא לימוד והבנה של זיקות אלה. לבו של ההיגיון הצרכני הוא ניתוק קשרים והקשרים; הדבר היחיד הנחשב הוא יחיד העומד מול סחורה. תפקיד המורה הפוך; תפקידו הוא להציב חלופה להיגיון הצרכני; תפקידו הוא ליצור קשרים בין פרטים – בין תופעות, מושגים, רעיונות וכו'. לכן הידע אינו 'נגיש' והאינטרנט אינו יכול לתפוס את מקומו של המורה. אך כאשר הידע נתפש כסחורה, הוא נתפש כנגיש, משמע ככזה שניתן לרכוש כמו כל מוצר אחר, וזה מייצר את המורה. לכן כאשר מורים נכנעים לגישה הצרכנית ומלמדים פרטים במקום קשרים והקשרים, וכאשר הם מאיצים בתלמידיהם לרכוש 'ידע' באינטרנט, הם פוגעים במעמדם שלהם."

נהוג לומר שמדינת הרווחה, על המערכות הציבוריות הבזבזניות שלה, פשוט עולה הרבה כסף, והכסף הכר. "חינוך ציבורי, כמו מדינת רווחה, הוא לא נדבה או טובה שעושים לשכבות החלשות, אלא השקעה בהון אנושי. חינוך ציבורי מתחייב מההיגיון התעשייתי.

חברה תעשייתית זקוקה לעובדים משכילים ומיומנים, ומערכת החינוך היא המערכת ש'מייצרת', כלומר מכשירה אותם. מערכת החינוך היא חלק – החלק העיקרי – בתהליך הייצור. לא מדובר כאן על מגזר שירותים שמן ובזבזני, כפי שמציגים זאת חסידי ההפרטה, אלא בתשתית חיונית של תהליך הייצור. לכן השקעה בחינוך, כמו בשירותים חברתיים אחרים, היא רווחית פי כמה מאשר ההימנעות ממנה. כך, מה שנראה כ'בזבוז' הוא בפועל רווח, ומה שנראה כ'חיסכון' הוא בפועל הפסד."

מבחינה היסטורית החינוך הציבורי אכן צמח יחד עם התעשייה. "עם צמיחתה של התעשייה המודרנית עמדו בפניה שתי חלופות: להקים בית-ספר בחצר של כל מפעל, כפי שאכן נעשה בפרק זמן מסוים, או להקים מערכת חינוך ציבורית. החלופה הראשונה נפסלה משום

אין למורים סיכוי לשפר את מצבם. כמו בקוינו, אשליית הרווח מאפילה על ודאות ההפסד. אשליית הרווח הפרטי מנוונת את כוחם של המורים כציבור. מעמדם של המורים אינו נתון גזר מראש, הוא נתון למאבק. ואת המאבק הזה יש לנהל כציבור מאורגן באמצעות האיגוד המקצועי."

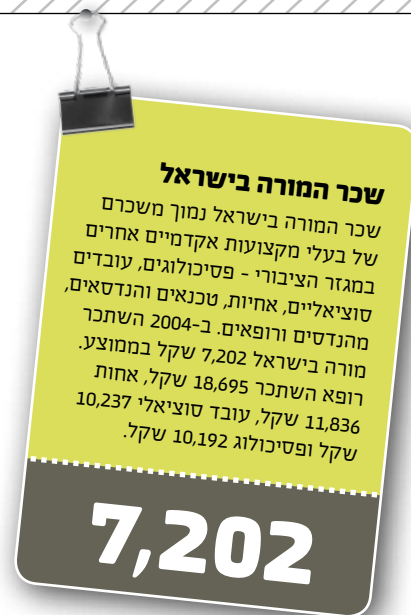
כיצד צריך האיגוד המקצועי של המורים לנהל את המאבק הזה?
"ככלל, איגודים מקצועיים כמו איגודי המורים פועלים בשלוש רמות: הגנה על העובד כפרט באמצעות הסכם קיבוצי; דאגה למעמד המקצועי, היינו מדיניות החינוך על כל היבטיה; ומעורבות בקביעת המדיניות הלאומית בתחומים המשפיעים על זכויות העובדים ומצב החינוך, ובעיקר מדיניות הרווחה. כלומר, מעבר לדאגה לזכויות העובד כפרט, יש לאיגודים המקצועיים תפקידים חברתיים ופוליטיים שהם תנאי להבטחת זכויות העובד כפרט. הבעיה היא שמהפכת ההפרטה הפריטה גם את התודעה של האיגוד המקצועי והפכה אותו לאיגוד של צרכנים הנשפט על-ידי חבריו בהתאם למבצעי ההנחות שהוא מארגן יותר מאשר לפי הישגיו המקצועיים. את פעולתו ברמה הלאומית הם רואים כבזבוז. כך, באופן זדוני כמעט, כופה משטר ההפרטה את נקודת המבט שלו על קורבנותיו. ככל שהתודעה הצרכנית המופרטת מתגברת, כך נחלשת ראיית המכלול: העובדים אינם מבינים את תלותם באיגוד, והאיגוד אינו מביין את תלותו באיגודים אחרים, והאיגודים ככלל אינם רואים את הזיקה בין הצלחותיהם להצלחת המאבק בין מדיניות ההפרטה לבין מדינת הרווחה.

"זהו מאבק כולל על מדינת הרווחה. במקום שבו הבריאות היא סחורה, גם החינוך הופך לסחורה; במקום שבו הולך וגדל מספר עובדי הקבלן, גם המורים יהפכו לעובדי קבלן. בין משטר רווחה למשטר הפרטה יש ניגוד עקרוני. במשטר רווחה השירותים החברתיים – חינוך, בריאות וכו' – הם זכויות אזרחיות, ומי שמספקים אותן הם עובדי ציבור; במשטר הפרטה השירותים החברתיים הם סחורות, ומי שמספקים אותן הם סוחרים ועובדי קבלן. הסיכוי היחיד לשפר את מעמד המורה טמון בהבטחת מעמדו כעובד ציבור. אנחנו נמצאים בנקודת זמן קריטית שבה תוכרע השאלה אם המורה יוסיף להיות עובד ציבור, הנהנה מביטחון תעסוקתי כתנאי למילוי תפקידו, ובין הפיכתו לעובד קבלן החרד ליום המחרת ונתון לשרירות לבם של מעסיקיו."

בוא נצטנן קצת: בסופו של דבר מערכת החינוך בישראל היא מערכת ציבורית, ושירותי חינוך מסופקים לכלל האוכלוסייה באורח שוויוני פחות או יותר.

"תהליך ההפרטה במדינת ישראל מצטיין בנכונות ייחודית, המקשה על פענוח התהליך. לכאורה מערכת החינוך, כמו מערכת ההשכלה הגבוהה או מערכת הבריאות, היא מערכת ציבורית, אך למעשה מפריטים אותה כל העת. איך? באמצעות קיצוצים. קיצוץ מתמיד בהקצאה הציבורית מאלץ את המערכות האלה לאמץ השקפה של עסק פרטי כדי לשרוד, והצרכנים, משמע ההורים, רוכשים שירותי הוראה שהמערכת אינה מספקת וכך מעצימים את הפרטתה. כמו שצורתו החיצונית של זבוב נשאר שלמה לאחר שהומת על-ידי צרעה, כך מערכת החינוך שומרת על חזות חיצונית ציבורית גם אחרי שמהותה הופרטה."

"חינוך ציבורי מתחייב מההיגיון התעשייתי. חברה תעשייתית זקוקה לעובדים משכילים ומיומנים, ומערכת החינוך היא המערכת ש'מייצרת', כלומר מכשירה אותם"

"שיקולים ערכיים של שוויון ערך האדם, סולידריות חברתית וצדק חלוקתי הם נקודת המוצא שלי. אני מדגיש דווקא את המימד הכלכלי כדי להכות ב'יריבים' במגרש שלהם. חשוב לחזור ולומר: מערכת החינוך מייצרת את המשאבים של עצמה, ואינה לוקחת משאבים מגופים אחרים. עובדים משכילים יותר תורמים יותר לתוצר הלאומי, הם מרוויחים יותר ומשלמים יותר מסים, אשר חוזרים למערכת החינוך הציבורית. מעבר לכך, ההפרטה מנוונת את החברה הישראלית. במחיר חינוך משובח למיעוט קטן היא מפקירה את חינוכו של הרוב הגדול של הילדים, וכך הורסת את התשתית הכלכלית של החברה הישראלית."

האם אינך מפריז בבוחה של מערכת החינוך? בסופו של דבר, הכל מתחיל בבית.

"להפך, מערכת החינוך הציבורית אמורה להעניק לילד את מה שהבית אינו יכול לתת, ולפיכך המבחן האמיתי של מערכת החינוך הציבורית, כמו גם היעד המרכזי שלה, הן השכבות החלשות. משטר ההפרטה פועל מתוך הנחה מנוגדת לחלוטין: הוא מחזק את החזקים ומחליש את החלשים. השכבות החזקות זקוקות פחות לבית הספר, שכן הן מסוגלות לקנות השכלה לילדיהן; האוכלוסיות החלשות אינן יכולות לקנות חינוך טוב, ולכן משטר ההפרטה פוגע בהן במיוחד ומחליש אותן עוד יותר. באופן זה משטר ההפרטה גורם למערכת החינוך לבגוד בעצמה וביעדיה, ותוך כדי כך הוא מחליש את מעמד המורה. במלים אחרות, תהליך הפרטה של מערכת החינוך מערער את הלגיטימיות של מערכת החינוך הציבורית, שכן היא אינה פועלת כפי שהיא אמורה לפעול - להיות 'המשווה הגדול'. ההיגיון המהותי של מקצוע ההוראה הוא הציבוריות שלו, ולפיכך ההיגיון ההפרטה מרוקן אותו מתוכנו. לכן כדי להציל את מקצוע ההוראה המורים חייבים להיאבק במדיניות ההפרטה ולתבוע כינון של הסדרי מדינת רווחה שרק במסגרתם ניתן לשקם את מעמד החינוך ומעמד המורה."

מחיבן יבוא השינוי?

"כמו בכל העולם - מהתארגנויות פוליטיות סוציאלי-דמוקרטיות, ובמציאות הישראלית יש לכך סיכוי. ככל שמשטר ההפרטה הופך את המעמדות הנמוכים ומעמדות הביניים לקורבנותיו, כך הוא הופך אותם לגורם בעל עניין בשינוי השיטה. כדי להפוך את הזעם והעלבון של קורבנות ההפרטה לכוח פוליטי יש לגבש אותם; גורמים

חשובים לכך עשויים להיות אותם מקומות בודדים שבהם עוד מהבהבת תודעה ציבורית. מערכת החינוך היא אחד המקומות האלה. הסתדרות המורים וארגון המורים הגנו על הציבור שלהם טוב יותר מאיגודים מקצועיים אחרים כנגד מהלכי ההפרטה. באופן פרדוקסלי, הצלחה זו, והביטחון התעסוקתי שגלווה אליה, גרמו לכך שהמורים היו עיוורים יותר מאשר עובדים אחרים שהופרטו בפועל לסכנות הגלומות במשטר ההפרטה. המורים גילו את הסכנה רק כאשר הבינו שדו"ח ועדת דברת מחייב פיטורים של אלפי מורים. זו היתה הבנה חלקית ומאוחרת, אם כי הכוח המאורגן שלהם עדיין היה חזק מספיק כדי לנהל מאבק יעיל בדו"ח של הוועדה. אנחנו נמצאים בנקודה קריטית. האיגודים המקצועיים נחלשו כל-כך בעשורים האחרונים, עד ששבירה שלהם נראית אפשרית. עם זאת נדמה

שחופש התנועה יצר 'סכנה' שעובדים שהמפעל השקיע בהכשרתם יעזבו, וכך תרד ההשקעה לטמיון. לכן נבחרה החלופה השנייה: מערכת חינוך אוניברסלית באחריות המדינה, המבטיחה תשתית אנושית לכל המפעלים. על רקע זה נחקקו חוקי חינוך חובה במדינות התעשייתיות. אותו ההיגיון תעשייתי פעל גם על מערכת הבריאות. כאשר המחלות הפכו 'ציבוריות', עם היווצרות הכרכים הגדולים, כלומר עברו בנקל משכונות העוני לשכונות העשירות, העשירים הבינו שזה אינטרס שלהם להקים מערכת בריאות ציבורית. ההיגיון הפנימי של החברה התעשייתית הוא שעומד ביסוד שירותי מדינת הרווחה כולם."

מסוכן, אפילו "לא חינוכי", לבסס את הצורך בחינוך ציבורי על שיקולים כלכליים, ולו רק משום שבנסיונות היסטוריות מסוימות הוא עלול להיות כמיותר. ככלות הכול, לכמה עובדים "מחונכים" המשק זקוק?

"הנסיונות ההיסטוריות דווקא מחייבות את העמקת החינוך הציבורי. בעידן הידע שלנו מצליחות מדינות שיש להן בוגרים רבים של מערכות חינוך. חרירת המחשב לכל הרמות של הפעילות הכלכלית מצריכה עובדים -

כולל עובדי תחזוקה 'פשוטים' - בעלי רמה גבוהה של ידע ומיומנויות. אין פלא שלמדינות מפותחות מבחינה תעשייתית יש מערכת חינוך ציבורית חזקה, פינלנד לדוגמה. מסיבה זו כל מדינה המבקשת למשוך אליה השקעות משקיעה בחינוך הציבורי, כדי שיהיה לה מה 'להציע' למשקיעים. לגופים עסקיים השואפים להגדיל את רווחיהם אין אינטרס להשקיע בתשתית ציבורית. הם מעוניינים רק בתוצרי הקצה - בעובדים מיומנים. בכל המלל של ההפרטה יש אפוא סתירה פנימית: מרבים ללהג על פיתוח תעשייתי, אך מנוונים את התשתית החברתית המאפשרת אותו."

סניגוריה כלכלית כזו על מערכת החינוך הציבורית עדיין בעייתית בעינינו; מה עם שיקולים ערכיים?

"זהו מאבק כולל על מדינת הרווחה. במקום שבו הבריאות היא סחורה; במקום שבו הולך וגדל מספר עובדי הקבלן, גם המורים יהפכו לעובדי קבלן"

מי פירק את העבודה המאורגנת בישראל?

"מבין כ-2.4 מיליון שכירים בישראל, רק 600 אלף מוגנים עליידי הסכמים קיבוציים. ברוב המקרים ההסתדרות היא הארגון המייצג אותם, באמצעות ארגוני העובדים השונים - עובדי הנמלים, הבנקים וכדומה. ארגוני המורים מייצגים את הסקטור הגדול ביותר, הכולל כ-140 אלף מורים.

"בשנות השישים והשבעים היתה מערכת ההסכמים הקיבוציים בשיאה, וקבעה כללים ברורים בנוגע לתנאי עבודה ופיטורים. מאז העבודה המאורגנת בישראל אכן נחלשת בקצב מהיר, ויש סכנה לעצם קיומה. תיאוריית השוק מחלחלת לכל תאי החברה ומפוררת בהדרגה את ארגוני העובדים. ההסתדרות לא רק שאינה מנסה לבלום את התהליך - היא משתפת עימו פעולה. בימי נתניהו כשר אוצר לא המציא את התהליך; הוא רק קידם אותו בדרכו הכוחנית.

מי שהמציא אותו היתה מפלגת העבודה. אם רק הליכוד יכול להחזיר שטחים, רק מפלגת העבודה יכולה לפרק את מדינת הרווחה. "נקודת מפנה אחת במסלול ההתרחקות של העבודה המאורגנת בישראל היתה התוכנית לייצוב המשק ביולי 1985. ראש הממשלה דאג שמעון פרס ושר האוצר דאגו יצחק מורעי יצאו עם תוכנית שמטרתה בלימת אינפלציה דוהרת של 400% בחישוב שנתי. ההסתדרות החזקה בהנהגתו של ישראל קיסר והמגזר הפרטי נתנו יד לתוכנית. התוכנית, הנחוצה כשלעצמה, הפעילה תקנות מנדטוריות לשעת חירום בדמות חוק ההסדרים. חוק ההסדרים עקף את ההליך הדמוקרטי של החקיקה בכנסת כדי להפעיל צעדים חסרי תקדים בתחום זכויות העובדים. האינפלציה נבלמה, אך חוק ההסדרים שריר וקיים, ומשמש לפגיעה בעובדים בדרך

בלתי דמוקרטית. "נקודת ציון נוספת היתה השתלטות סיעת חיים-חדשים בראשות חיים רמון על ההסתדרות במאי 1994. חוק ביטוח בריאות ממלכתי הפסיק את המימון להסתדרות באמצעות המס האחיד. שמיטת הבסיס הכלכלי העיקרי של ההסתדרות חיסלה אותה כגוף כלכלי עצמאי המסוגל להגן על העובדים במקומות עבודה מאורגנים. חולשת ההסתדרות איפשרה למעסיקים לחסל בהדרגה את ההסכמים הקיבוציים ולהחליפם בהסכמים אישיים ובהעסקה באמצעות חברות כוח-אדם.

"עמיר פרץ, שהחליף את רמון כמוזכ"ל ההסתדרות, אמנם קיבל ארגון עם גירעון של 1.5 מיליארד שקל, מה שהכביד עליו מאוד, אך במקביל פיתח אמביציה פוליטית. הוא הפך את הסיעה ההסתדרותית שלו, עס-אחד,

מי שרואה את שכר המורים אינו יכול שלא לחשוך בכך שלמדינה

לי שמאבקי השנתיים האחרונות עשו את ציבור המורים לערני יותר".
ערני למה?

"לחשיבות של האיגוד המקצועי; לכן שהאיגוד המקצועי מגן עליהם, וכי חשיבותו טמונה לא רק ביכולת להגן על המורה הבודד, אלא ביכולת להיאבק על אופי המערכת בכלל, שבסופו של דבר קובעת את מעמד המורה הבודד. האיגוד המקצועי דומה לקירות שקופים שמגינים עלינו מפני הקור והחום, אך כאשר אנחנו נתקלים בהם, אנחנו נחבטים ומקללים. כל ההישגים שהשיגו האיגודים המקצועיים במהלך השנים - שכר, קביעות, פנסיה וכדומה - מתקבלים כמוכנים מאליהם, אך כאשר נדרשים לשלם מסי חבר עבורם או להתגייס למאבקים - מתמרמרים. לכן האיגוד המקצועי חייב להנכיח את עצמו, להסביר את מטרות מאבקי, להפוך את חבריו לשותפים בנייהולם, ובמיוחד לעורר מודעות לכוונותיהם ולדרכי פעולתם של הכוחות המנסים לפרק את האיגוד המקצועי כחלק מהפרטת המערכת הציבורית".

למשל?

"אחד מסוכני הפרטה היעילים והמסוכנים ביותר הוא המגזר השלישי. הוא יעיל משום שהוא סמוי; הוא סמוי משום שהוא מתחפש לבעל עניין ציבורי. ארגוני המגזר השלישי מתנדבים לכאורה לעשות את מה שהמגזר הראשון - המדינה - כבר לא עושה, ומתיימרים לעשות זאת טוב יותר.

הם מספקים למערכת שירותי הוראה ללא מורים, הם מנתקים בין ההוראה למורה. כניסתם של ארגוני המגזר השלישי הפכה את בית-הספר לרוכש שירותי הוראה במקום מעסיק של מורים. 'שיתוף הפרויקטים' של ארגוני המגזר השלישי מסלקת את המורים; היכן שיש פרויקטים לא צריך מורים. במקום המורים באים מנחים למיניהם, שאינם אלא עובדי קבלן המספקים שירותי הוראה. זאת ועוד: הפרויקטים של המגזר השלישי מתקיימים כל עוד יש בהם עניין לנדבן כלשהו. כאשר העניין מתפוגג, הנדבן נעלם ומותיר חלל ריק מבחינה פדגוגית ומורים מוחלשים מבחינה מקצועית. על-פי טבעם, ארגוני המגזר השלישי נעדרים עניין לטווח רחוק, אך קשה להילחם בהם משום שהם מציגים עצמם כמייצגי אינטרס ציבורי רחב. הארגונים האלה הם ראש החץ של ההון בריסוק המערכות הציבוריות ובהפרטתן".

המערכת הציבורית זנחה את ייעודה ונטשה את האובולוסיות החלשות. ארגוני המגזר השלישי מנסים לסייע להן. מה רע?

"זה רע משום שארגוני המגזר השלישי והקרנות אינם חייבים בכל דיווח לציבור. על הממשלה, לעומת זאת, ניתן להפעיל פיקוח דמוקרטי. לכן המגזר השלישי והקרנות הם אחד מן הגילויים הבולטים של יצירת הקשר הון-שלטון בישראל. כשלוחה של ההון, המגזר השלישי משמש גורם אקטיבי בדחיקת הממשלה ובהפרטת השירותים החברתיים, וכך הוא

גם איפשרה לאותו אלי יונס, בתפקידו הנוכחי כמנכ"ל בנק המזרחי, לפטר כשליש מעובדי בנק טפחות בדרך למיזוג עם בנק המזרחי.

מה תפקיד ארגוני המורים היום?

"ארגוני המורים הם ארגוני העובדים הגדולים במדינה, אך הם חלשים משום שקשה לגייס את ציבור המורים לטובת מהלך פוליטי. השאלטר המפורסם של חברת החשמל, למשל, אינו ידית שבאמצעותה אפשר להחשיך את המדינה, אלא ציבור עובדים שניתן לגייס לטובת מרכז מפלגה כזה או אחר. מורים אי אפשר לשים על אוטובוסים ולהגיד להם למי להצביע. החולשה הזו גורמת לכך שחלק גדול מן המורים משתכרים שכר מינימום. ארגוני המורים חייבים לבטל את דרגות השכר הנמוכות המאפשרות למדינה לשלם למורים שכר כזה. למדינה תמיד חסר כסף, אך זה עניין של סדרי עדיפויות. מי שרואה את שכר המורים אינו יכול שלא לחשוך בכך שלמדינה יש אינטרס להצמיח עם נבער שיאפשר לה להתנהל כרצונה".

ד"ר לינדה עפרוני היא עורכת-דין, כלכלנית ומומחית לשוק העבודה הישראלי

לבנק הפועלים, שנתן להסתדרות הלוואה בסך 400 מיליון שקל למחזור הלוואותיה. כשהחליט מנכ"ל הבנק, אלי יונס, לפטר 900 עובדים, ההסתדרות התעמתה איתו כביכול; 'כביכול' משום שהסתדרות השבויה בידי בנק ובידי מוזכ"ל עם אמביציה פוליטית אינה יכולה לנהל מאבק אמיתי ולהגן על העובדים. רק שרי אריסון בתמימותה חשבה שהמאבק אמיתי. ההסתדרות

למפלגה פוליטית, ורץ לבחירות 1999. כך הפכה ההסתדרות לגוף פוליטי שמשאביו מגויסים להתמודדות עתידית של העומד בראשו. מי שרץ בזירה הפוליטית זקוק להון, ומי זקוק להון זקוק למעסיקים. את המחיר שילמו העובדים.

"עקב ביטול המס האחיד, ניהול רשלני, מעבר כושל לירושלים וחזרה לתל-אביב, עמדה ההסתדרות על סף פשיטת רגל. החוב הגדול היה

יש אינטרס להצמיח עם נבער שיאפשר לה להתנהל כרצונה"

כיצד מתמודדים עם התנאים שהיא יוצרת. בניגוד לטענה הניאו-ליברלית, תהליך הגלובליזציה כשלעצמו אינו כופה על המדינות השונות הפרטה והגדלת פערים, ו'משמעת השווקים' אינה נוטלת מן המדינות השונות את היכולת לבחור כיצד להתמודד עם התנאים המשתנים. אנחנו הרי מכירים דגמים שונים של התמודדות עם הגלובליזציה: הדגם הצפון-אירופי שמר על מדינת הרווחה ועל מידה גדולה של שוויון בחלוקת ההכנסות, שבאה לידי ביטוי בגידול וחיוק המעמד הבינוני; הדגם האנגלוסקסי, שפירק את מדינת הרווחה, הגדיל את האי-שוויון ושחק את המעמד הבינוני. ישראל בחרה בגרסה אלימה במיוחד של הדגם האנגלוסקסי. זו בחירה ולא כורח. אצלנו העוני אינו כישלון של מדיניות; הוא המדיניות. ולכן התביעה לעבור למודל הצפון-אירופי היא נושא למאבק פוליטי-חברתי שיש לו סיכוי.

"ואם לסכם, משטר הפרטה, פירוק מדינת הרווחה והגידול באי-שוויון הם איום של ממש על הדמוקרטיה בישראל. כדי להגן על המורים ועל עצמם, הסתדרות המורים וארגון המורים חייבים לאמץ סדר יום אחר, סדר יום של כינון מדינת רווחה. האדם עלי-פי טבעו הוא יצור חברתי; משטר הפרטה פועל נגד מהותו של האדם, הוא מצמצם אותו לכדי צרכן. כך שהמאבק על מעמד המורה הוא, בחשבון אחרון, מאבק על דמות האדם והחברה בישראל".

פרופ' דני גוטוויין מלמד בחוג לתולדות ישראל באוניברסיטת חיפה

מהווה גורם מרכזי בפירוק מדינת הרווחה ובהשתלטות ההון על המרחב הציבורי".

מי עומד מאחורי התהליך ה"דמוני" הזה של הפרטה, מי מרוויח ממנו?

"התהליך אינו 'דמוני', אלא היסטורי וקונקרטי, ובישראל דווקא קל לזהות אותו. המרוויחות הגדולות הן 'משפחות ההון'. הפרטה בוראת מחדש את החברה הישראלית כחברה של בעלי הון מעטים והמונים מנושלים. מה שאנחנו תופשים כקונספירציה של הון ושלטון הוא – מנקודת מבטן של משפחות ההון – אסטרטגיה. משפחות ההון אינן מעוניינות ברווח; הרווח מובטח. הן מעוניינות בשליטה, ולשם כך עליהן לפורר את המערכות הציבוריות ולבוא במקומן. ככל שההון משתלט על תחומי חיים נוספים, כך יש לו עניין לשלוט גם בהסדרה הפוליטית שלהם. כך, למשל, לאחר הבחירות האחרונות היה להון מועמד למשרת שר החינוך: פרופ' אוריאל רייכמן. הציפייה ממנו היתה ברורה: האצת הפרטה של מערכת החינוך, מהחינוך היסודי ועד להשכלה הגבוהה".

האם 'משפחות ההון' אינן בלי בידי תהליך חדש, כולל זחוק מהן – הגלובליזציה?

"הגלובליזציה אינה תהליך חדש. תהליך האחדת השווקים העומד ביסודה החל כבר עם התפשטות המהפכה התעשייתית במאה ה-19. הניסיון ההיסטורי מלמד כי השאלה המרכזית שהגלובליזציה מעלה היא